

KATSAUKSIA – *REVIEWS*

Sylvi Soini

Tutkimuksia maatalousministeriön asutusasiainosaston ASO:n vuosina 1945–1963 keräämästä soiden inventointityön aineistosta

Preliminary studies of the peatland inventory data collected by the Settlement Department of Ministry of Agriculture in Finland (ASO) in years 1945–1963

Johdanto

Suomessa Suoviljelysyhdistys on tutkinut soiden viljelykelpoisuutta asutustoimintaa varten jo vuodesta 1905 alkaen. Se on avustanut itsenäisen Suomen Asutushallituksen toimintaa lakien ja asetusten toimeenpanossa. Ensimmäinen maanlunastuslaki, Lex Kallio (1922), oikeutti valtiollaan pakkolunastamaan maata asutustarkoitukseen, ja varsinainen asutuslaki tuli voimaan 1936. Lakien myötä ryhdyttiin kartoittamaan viljelykseen soveltuvia maita maastotutkimuksin, koska viljelymaasta oli puutetta. Talvisotaan mennessä oli tutkittu yhteensä 700 000 ha maata, joista viljelykseen sopivaksi osoittautui 165 000 ha. Talvisodan jälkeen 1940 säädettiin pika-asutuslaki luovutetulta alueelta tulevan siirtoväen asuttamiseksi ja keväällä 1945 säädetty maanhankintalaki täydensi aikaisempaa lakia myös rintamamihiä ja muita sodasta kärsineitä koskevasi (Hietanen 2003). Samalla siirtyi viljelykelpoisen maan inventointityö maatalousministeriön asutusasiainosaston eli ASO:n hallintaan. Lapin läänin osalta tarvittiin kuitenkin vielä lisämaalakeja, jotka säädettiin vuosina 1944 ja 1945. Lisäksi säädettiin Petsamon siirtoväen laki 1950 ja Kolttalaki 1955 (Lapin maaseutuelinkeinopiiri 1995).

ASO:n aineiston muodostuminen

Suokurssit

Suotutkimuksen dosentti Erkki Kivinen nimitettiin Helsingin yliopiston maanviljelyskemian ja fysiikan professoriksi heinäkuussa 1942 ja hän sai tehtäväkseen johtaa viljelykelpoisen maan inventointia vuodesta 1943 alkaen (Jaakkola 2003). Seuraavana kesänä hänellä oli jo 23 opiskelijaa sekä osa oman laitoksensa henkilökuntaa tutkimassa mahdollisia viljelykelpoisia lisämaita eteläisessä Suomessa. Sodan vuoksi opiskelijat olivat pääasiassa naisia. Vaikka inventointityö seuraavana vuonna siirtyi ASO:n hallintaan, työ jatkui samassa työssä toimineen henkilökunnan ohjauksessa ja heistä agronomi Auvo Kotiaho tuli inventointityön johtoon. Suokurssi oli vasta liitetty agronomien kasvinviljelylinjan tutkintovaatimukseen, ja inventoinnin kenttätyöhön hyväksyttiin vain kurssin suorittaneita. Yhtenä kurssin opettajista oli professori Mauno J. Kotilainen. Oppikirjana oli aluksi Lukkalan ja Kotilaisen teos: “Soiden ojituskelpoisuus”. Vuodesta 1948 lähtien käytössä oli myös Erkki Kivisen “Suotiede”.

Sotien päätyttyä alkoi ensimmäinen suokurssi Helsingissä kevätlukukaudella 1945. Kurssin opintovaatimukseen kuuluivat maalajit, suotyypit ja niiden viljelyarvot (boniteettiluokat 1–10), tur-

velajit ja niiden maatumisasteet, ohutturpeiset maat sekä kangasmaiden metsätyypit ja niiden viljelykelpoisuus (maalaji- ja kivisyysluokat 1–3). Eri kasvupaikkatyyppien tärkeimmät sammat ja kasvilajit oli tunnistettava jopa palasista ja kuivista jäännöksistä. Kenttäkurssilla Pieksämäellä ja Kajaanissa varmistettiin tietojen pätevyys luonnossa, opiskeltiin metsänarvioinnissa tarvittavat tiedot sekä harjoiteltiin pinta-alojen ja etäisyyksien silmävaraista arviointia ja askelpareilla tapahtuvaa mittausa. Maastokurssien päätteeksi jaettiin tutkijoille karttalaikut, kartat, kompassit, muistikirjat ja lausuntopaperit, kirjoitusvälineet, värikynät ja ruudukot pinta-alojen kartaltamäärittämistä varten. Työvälineiksi saatiin metriset suo- ja kovan maan kairat sekä kulkuvälineeksi vanhat armeijan polkupyörät. Lopuksi saatiin matkaennakot ja tarjolla oli vielä jotakin Amerikan armeijan ylijäämää, kuten leipälaukkuja, makuupusseja ja itikkaöljyä, jonka teho riitti kolme tuntia kerrallaan.

Kurssilaiset jaettiin 2–5 hengen ryhmiin, jotka aluksi saivat pari päivää tutustua oman tutkimusseutunsa maastoon ryhmänjohtajansa opastuksella. Uudet tutkijat saivat vielä niin halutesaan harjoitella suunnistamista ja tutkimustyötä vanhemman tutkijan mukana päivän tai pari. Muutoin jokainen tutkimusryhmän jäsen työskenteli itsenäisesti. Jos alueet olivat lähekkäin, saattoivat tutkijat asua yhdessä. Jostakin kunnan keskuksesta varattiin yleensä yhteinen majapaikka ryhmälle viikonlopuiksi.

Työskentelytavat, muistiinpanot ja lausunnot

Koska aineiston keruun tavoitteena oli viljelykelpoisen maan inventoiminen keskitettiin tutkimuksia varsinkin ravinteikkaille soille. Tilakokonaisuuksien järjestyksen takia tutkittiin kuitenkin myös ympärillä olevia kivennäismaita kelpoisten asuintonttien löytämiseksi ja metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä silmällä pitäen.

Jokaisella tutkijalla oli oma yleiskartta suunnistusta varten sekä alueen työkartta, jolle piirrettiin jokaisen poikkeavan maastokuvion rajat hehtaarin tarkkuudella. Kuviot numeroitiin tutkimusjärjestyksessä ja muistikirjaan tehtiin kaikki

opitut maastomerkinnot, suo- tai metsätyyppi, turpeen paksuus, maalaji, maatumisaste, kivisyys, viljelyarvo, soilta neliömetrin kasvipeitekuvaus ja kangasmailta sekä aluskasvuston että puuston kuvaus. Työkarttaa saatettiin värittää viljelyarvon mukaan jo maastossa, kuten kivisyyden ja maalajien merkitsemiseksi. Yleensä karttojen valmistaminen jäi kuitenkin iltatöiksi.

Yhden tutkimusalueen pinta-ala saattoi vaihdella alle sadasta yli tuhanteen hehtaariin. Alue sai numeroksi tutkijan nimestä valitun koodin, vuoden työnumeron ja vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa (esim. SS 2/45 on aluenumero ja alueen kuvioilla on juoksevat numerot sekä kuvion maalajin kirjaimet). Yhdestä alueesta laadittiin aina yksi lausunto, johon kuului liitteenä karttakuvioleutelo: suot, soistuneet maat ja kivennäismaat viljelyarvojärjestyksessä. Soiden osalta oli käytössä viisi viljelyarvoluokkaa: erittäin hyvä 9–10, hyvä 7–8, tyydyttävä 5–6, välttävä 3–4 ja huono 1–2. Varsinainen lausuntolomake sisältää yleistiedot, joita tarvittiin, jos aluetta aiottiin jatkossa käyttää asutukseen. Lausuntolomakkeesta käyvät ilmi myös kulkuyhteydet, kuivatusmahdollisuudet, puustotiedot sekä yhteenveto liitteenä olevan karttakuvioleutelon pinta-aloista. Lausuntojen liitetiedoista lasketuissa pinta-alojen summissa suot on jaettu viiteen luokkaan, vaikka perusluokitus liitteissä jakautuu kymmeneen. Soistumia ja kivennäismaita on yleensä vain kolme ryhmää: viljelykelpoiset, välttävät ja huonot, vaikka liitteissä on selostettu sekä soistuma- että metsätyypit erikseen ja niiden maalajit.

Töiden kesto, työntekijät ja aineiston vaiheet

Vuosien 1945–63 välisenä aikana kesätöissä oli yhteensä 225 suotutkijaa ja kesäaikaista maastotyökausia, joiden pituus vaihteli 1–4 kk — tavalisin pituus oli 3 kk — kertyi yhteensä 475. Varsinaisia maatalouden opiskelijoita oli tutkijoista noin puolet ja loput monen eri alan opiskelijoita. Kenttäryhmien johtajina toimivat useina kesinä mm. Olli Lehtonen, Ilpo Mikola, Viljo Puustjärvi, Leo Rautiainen, Arvi Toivanen ja Gunnar Tuura.

Soiden viljelykelpoisuuden lisätutkimustarve loppui 1963. Maanlunastuslautakuntien ja ASO:n

omat työntekijät huolehtivat itse vielä joistakin tutkimuksista. Sekä ryhmänjohtajana että tutkijana toiminut agronomi Leo Rautiainen sai mahdollisuuksiensa mukaan järjestellä lausuntoja Helsingissä ja sitten aineisto luovutettiin Suoviljelysyhdistyksen ja Maatalouden tutkimuskeskuksen koeasemalle Tohmajärvelle. Kun MTTK:n koeasema lopetettiin, siirrettiin aineisto Geologian tutkimuskeskuksen suo-osaston varastoon Kuopioon.

ASO:n tutkimusaineistoa on arkistoituna yli 7 hyllymetriä. Suurin osa aineistosta on koneella puhtaaksi kirjoitettua, mutta osa on alkuperäisinä käsikirjoitettuna maastolomakkeina. Aineisto on järjestetty mappeihin kunnittain, vuosittain ja tutkijoittain. Kartat ovat kunnittain puhtaaksi piirrettyinä, ja osa on alkuperäisesti väritettyinä työkarttina lausuntojen liitteinä.

Seuraavassa esitetään tuloksia, jotka on laskettu keräämällä ATK-käsittelyyn pinta-alatietojen summat yli kolmesta tuhannesta lausunnotta, pohditaan tulosten merkitystä suhteessa muuhun käytettävissä olevaan tietoon sekä tehdään ehdotuksia aineiston jatkokäyttömahdollisuuksista.

Tutkimustuloksia ja niiden tarkastelua

Viljelykelpoinen maa Pohjois-Suomen alueella

Vuosina 1923–47 Suoviljelysyhdistyksen ja niin sanottujen pitäjän toimikuntien suorittamien tutkimusten perusteella arvioitiin, että viljelykelpoisen maan osuus tutkitusta pinta-alasta saattaisi olla noin 20 % eli suhde tutkittuun maa-alaan olisi 0,2. Tämä koskee lähinnä soita (Hietanen 2003). Yhteenvetotietojen perusteella inventoitiin maita yhteensä lähes 1,5 miljoonaa hehtaaria 13 Pohjois-Suomen kunnan alueelta. Alasta noin puolet on kivennäismaita, lähes 40 % soita ja vajaa 10 % soistumia. Soiden kivennäismaita parempi viljelykelpoisuus näkyy selvänä, mutta ei ehdottomana, sillä kunnittaiset vaihtelut ovat melko suuria (Taulukko 1). Suurin ero sekä soistumien että kivennäismaiden viljelykelpoisuussuhteessa näyttää olleen suurin siellä, missä maasto on tasisinta ja missä GTK:n maaperäkartan mukaan on lajittuneita maalajiesiintymiä ja reunamuodos-

tumia, kuten Muoniossa, Kittilässä ja Taivalkoskella. Näillä alueilla viljelykelpoisen kivennäismaan suhde tutkittuun kokonaispinta-alaan on 0,017 – 0,121 (Taulukko 1). Selvimmän poikkeuksen muodostaa Tervolan alue, jossa suhdeluku vaihtelee välillä 0,050 – 0,393. Se on ollut pisinään jääkauden sulamisvesien alla ja siellä esiintyy myös jokikerrostumia. Soistuminen on jonkin verran parantanut kivennäismaiden viljelyarvoa niin, että keskimääräinen viljelykelpoisen soistuneen maan suhde tutkittuun soistumaan on 0,042, kun kivennäismaan osalta vastaava suhde on vain 0,015.

Lausuntotietoja tarkastellessa huomio kiintyi monien viljelykelpoisten suoalueiden määräytymiseen asutukseen sopimattomiksi, koska niiden lähialueilta ei ollut löytynyt edes välttäviä asuintonttimaita. Suurta osaa näistä suoalueista ei lie ne myöhemminkään otettu viljelykäyttöön. Sen sijaan metsäojitustoimintaa on näillä alueilla saatettu harjoittaa.

Soiden viljelyarvojakaumia eräissä Pohjois-Suomen kunnissa

Aineiston yhteenvetotiedoissa erottuvat viljelykelpoisuuden suhteen toisistaan selvimmin pohjoinen Keski-Lappi ja eteläinen Kainuu (Taulukko 2). Näillä on myös eroa korkeussuhteissa sekä erilainen kallioperä. Tervolan ja Kuusamon soiden ravinteikkaus ja toisaalta Rautavaaran soiden karuus johtuu todennäköisesti alueidensa kallioperän laadusta.

Kuhmossa todettiin jo aineistoa kerätessä Lentiiran alue sen verran poikkeavaksi, että siitä muodostettiin oma yksikkönsä Kainuun ryhmään. Vertailtaessa kunnittain laskettujen viljelyarvojen jakaumakuvioita Geologian tutkimuskeskuksen kallioperäkartaan, näyttäisi aiheelliselta jakaa vielä ainakin Kuusamon ja Rovaniemen alueet kahteen osaan.

Kuntaryhmien ja yksittäisten kuntien suomaiden luokituksia tarkasteltiin visuaalisesti graafien avulla, joita tehtiin taulukossa 2 esitettyjen tietojen perusteella. Niitä vertailtiin karttatietoihin jääkauden jälkeisistä vesistöistä sekä GTK:n kallioperä- ja maaperäkarttoihin samaan kokoon kalvolle kopioitua kuntakarttaa apuna käyttäen (Eronen 1990, Fennia sarja 2002, Genimap Oy

ta taas jälkimmäinen on ollut pitkään jäätikön sulamisvesien alla, mutta sen kallioperä on ravinteikkaampaa.

Yhtenäisten suurehkojen alueitten tulokset saattaisi olla hyvä käsitellä erillään pienemmistä yksittäisistä tila- ja lisämaa-anomusten tutkimuksista. Ne ovat melkein kaikki mukana yhdistettynä näissä laskelmissa, joten niiden erillinen vaikutus lopputuloksiin jäi toteamatta.

Suotyypien esiintyminen aineistossa — esimerkkinä lettosuot

Kaikki viisi viljelyarvoluokkaa ositettiin aineistoa kerättäessä suoraan omiksi ryhmiksi. Näistä esimerkkeinä ovat ravinteikkaimmat suot (letot) Aineistossa 23 kunnan alueella esiintyy selviä lettosuota 1663 ha (erittäin hyvät suot, viljelyarvoluokat 9–10). Viljelyarvoltaan hyvien soiden

(luokat 7–8) pinta-ala on 68084 ha ja näistäkin saattaa lähes puolet olla lettoja (Taulukko 2). Aineistossa vastaavien suokuvioiden nimikkeet ovat löydettävissä lausuntojen liitteistä ja niiden kartat tutkijanimikkeiden alue- ja vuosinumeroilla. Lisäksi alueet voidaan paikallistaa peruskartoille lausuntojen karttatietojen sekä kulkuyhteyskuvausten perusteella.

Tutkimusaikana käytössä olleet soiden tyyppinimikkeet olivat siinä määrin kuvailevia, että tutustumalla samojen soiden nykytilanteeseen, voitaisiin saada tietoja soiden muuntumisista ja niiden syistä nyt jo puolen vuosisadan ajalta. Kenttäkirjojen kasvipeitekuvauksien ja uuden tiedon avulla voisi verrata entisiä ja nykyisiä uella vallitsevia olosuhteita. Tämä myös todennäköisesti vastaisi tutkimusten suunnittelussa mukana olleiden kasvitieteilijöiden alkuperäistä tarkoitusta osana soiden tutkimusta. Suo- ja metsätyypipi-

Taulukko 2. Soiden viljelyarvojen suhteellinen jakaantuminen ASO:n inventointiaineistossa Pohjois-Suomessa. Viljelyarvoluokat: 9-10= Erinomainen, 7-8=hyvä, 5-6=tydyttävä, 3-4=välttävä, 1-2=huono.

Table 2. The proportional distributions of the arability classes of mires in the ASO-material in Northern Finland. The arability classes: 9-10= Excellent, 7-8=Good, 5-6=satisfying, 3-4=low, 1-2=extremely low.

Suur-alue	Alue	Viljelyarvot, suhteellinen osuus kokonaissuualasta					Pinta-ala, ha		Yht.
		9-10 ^c	7-8 ^c	5-6	3-4	1-2	9-10 ^c	7-8 ^c	
Länsi-Lappi	Enontekiö	0,000	0,099	0,470	0,181	0,250	0	626	6322
	Muonio	0,000	0,043	0,485	0,259	0,211	0	340	7931
	Kolari	0,000	0,119	0,399	0,259	0,221	2	4081	34309
	Pello	0,002	0,113	0,310	0,265	0,310	22	1119	9935
	Ylitornio	0,000	0,075	0,365	0,258	0,302	0	846	11254
	Tervola	0,034	0,319	0,333	0,186	0,127	776	7320	22952
Keski-Lappi	Kittilä	0,002	0,220	0,333	0,191	0,252	59	6254	28365
	Sodankylä	0,001	0,141	0,461	0,208	0,187	87	11476	81166
	Pelkosenniemi	0,000	0,167	0,424	0,226	0,183	10	4269	25559
	Rovaniemi	0,002	0,097	0,348	0,208	0,335	124	5839	60189
	Ranua	0,000	0,057	0,253	0,249	0,441	5	3930	68616
Koillismaa	Salla	0,003	0,122	0,503	0,165	0,207	63	2822	23188
	Kuusamo	0,005	0,157	0,264	0,219	0,290	458	13086	83413
	Posio	0,000	0,038	0,293	0,260	0,406	0	1531	40301
	Taivalkoski	0,000	0,034	0,216	0,221	0,524	1	650	19125
	Pudasjärvi	0,000	0,014	0,243	0,301	0,441	11	513	36614
	Yli-Kiiminki	0,000	0,001	0,179	0,560	0,261	0	6	9657
Kainuu	Suomussalmi	0,001	0,022	0,151	0,239	0,579	43	1548	69718
	Hyrnsalmi	0,000	0,048	0,149	0,375	0,428	0	1073	22513
	Lentiira	0,000	0,042	0,159	0,310	0,492	0	486	11683
	Kuhmo	0,000	0,005	0,103	0,220	0,671	2	152	29321
	Ristijärvi	0,000	0,007	0,089	0,301	0,603	0	31	4175
	Sotkamo	0,000	0,009	0,100	0,260	0,630	1	77	8433
Pohjois-Savo	Rautavaara	0,000	0,000	0,054	0,251	0,695	0	9	24234

^c Mahdollisesti lettosuota / *eutrophic mires*

en alueellisten jakaumien selvittäminen edellyttäisi kuitenkin tyyppinimikkeiden numerointia (koodausta tai indeksointia) sekä ainakin nykyisten maanpinnan korkeustasojen että koordinaattien kirjaamista ja yhdistämistä lausuntotietoihin. Jatkotutkimuksia silmälläpitäen näyttäisi työkarttojen siirtäminen nykyisille peruskartoille olevan hyvin tärkeää. Uusista peruskartoista näkyvät samalla suotutkimuksia myöhäisemmän ajan viljelykset ja metsäojitukset, mikä mahdollistaa aineiston karsinnan ja rajaamisen sellaisille kohteille, joille olisi mielekästä tehdä esimerkiksi uudelleeninventointi. Näin olisi mahdollista tutkia esim. suolla tapahtuneita pitkänajan ekologisia muutoksia.

Soiden viljelykelpoisuustutkimukset asutustoiminnan pohjana

Varsinainen asutustoiminta kuului paikallisille virkailijoille ja ASO:n henkilökunnalle, joten suotutkijat toimivat lähinnä viljelykelpoisuuden asiantuntijoina. Omaksutut tiedot olivat kuitenkin varsinaisesti maan eteläosissa hyväksi havaittuja. Tiedettiin, että hyvillä soilla Lapin valoisassa kesässä pitkän päivän kasvi, timotei voi kasvaa jopa 12 cm vuorokaudessa, mutta sitä ei tiedetty, miten nopeasti heinä erilaatuisilla soilla voisi tarvita lisää ravinteita, mitä niistä ja miten annettui-
na (Soini 1983 ja 1985). Ravinteiden puutokset aiheuttivat timoteille erilaisia nurmituhoja. Apilankaan viljelystä ei siellä vielä ollut riittävästi tietoja. Pohjanlahden läheisyydessä olevat happamat Litorina-meren aikaiset alunamaat olivat myös yksi tunnettu tekijä, mutta sitä ei voitu ennakoida inventointivaiheessa, koska maan happamuus lisääntyy vasta sen kuivaamisen jälkeen (mainittakoon, että alunamaata löytyi myös tunnetun Litorina-meren korkeimman pinnan yläpuolella olevalta Pudasjärven Pärjänsuolta). Näitä tekijöitä ei kuitenkaan voida pitää ainoina asutuskylien elämään vaikuttaneina tekijöinä.

Sodanjälkeistä asutustoimintaa ja sen myöhempiä vaiheita on tutkittu jonkin verran (ks. Laitinen 1995 ja Lapin Maaseutuelinkeinopiiri 1995). Näissä tutkimuksissa ei ole kuitenkaan vielä pystytty arvioimaan kaikkia asutuskylien myöhempään elämään vaikuttaneita tekijöitä eikä

myöskään viljelykelpoisten soiden inventoinnin merkitystä uudistilojen menestymiseen. Valmari (1989) on kuvannut yleisesti viljelykelpoisten maiden pinta-alaosuusia Pohjois-Suomessa. Sallan osalta hän esitti myös tilojen ja raivausten pinta-aloja, mutta varsinainen ASO:n keräämä soiden inventointiaineisto on jäänyt hyödyntämättä. Nykyisin tunnetaan jo monia asutuksen elinvoimaisuuteen vaikuttaneita tekijöitä, mutta ne ovat suurelta osin huonosti tutkittuja. Esimerkiksi tiloja perustettaessa oletetut sivuansoiden mahdollisuudet saattoivat myöhemmin muuttua ratkaisevasti. Lisäksi monet muut tekijät, joista keskeisiä ovat mm. tilojen pieni koko, maanlaajuiset ylituotanto-ongelmat peltojen paketoimisineen ja lopuksi vielä EU:n maatalouspolitiikan mukanaan tuomat vaikeudet ovat vaikuttaneet asutustilojen menestymiseen. Kaikki maatalouden vaikeudet ja Ruotsiin tai Etelä-Suomeen lähden houkutukset kestäneitä raivaajia on vielä elossa. Toisaalta seuraavakin sukupolvi on jo varttunut väkeä, joten tutkimukset soiden raivaajasukupolven vaiheista ja niihin vaikuttaneista tekijöistä olisivat vähintään ajankohtaisia. Samalla voitaisiin mahdollisesti saada tietoja viljelykelpoisuustutkimuksen merkityksestä sodanjälkeisten asutustilojen syntyyn ja niiden myöhempään kehitykseen.

Lopuksi

ASO:n aineisto on muodostunut oman aikansa yliopistotasaisen työn tuloksena. Suoritetut yhteenvedot laskelmat ovat antaneet tuloksia, joita on voitu vertailla erilaisten myöhempien kartoitusten tuloksiin. Aineiston jatkokäyttö edellyttäisi aineiston siirtoa nykyisille peruskartoille tutkimusalueiden todellisen sijainnin ja alueiden korkeussuhteiden selvittämiseksi. Peruskartoille siirrettyinä alueista olisi mahdollista valita sopivia kohteita soilla tapahtuneiden muutosten ja niiden syiden tutkimiseksi. Toisaalta aineiston avulla on myös mahdollista tehdä mm. päätelmiä asutustilojen sijaintipaikan valinnasta ja löytää syitä niiden myöhempään kohtaloihin. Aineistosta voidaan ilman esikäsittelyäkin tarkistaa onko jotakin suoluuetta mahdollisesti tutkittu ASO:n toimesta, mutta suolla tapahtuneiden selvien muutosten

(esim. ojitukset) selvittäminen vaatii vähintään karttatarkistusta. Toistaiseksi voidaan ehkä vain sanoa, että sodan jälkeen soiden ottaminen maatalouskäyttöön olivat Suomelle omalta osaltaan kansallinen turvatyyny kovien rauhanehtojen iskuu vastaan.

Kiitokset

Kiitän Antti Huttusta ja Kimmo Virtasta korvaamattomasta avusta ja hyvistä huomautuksista työn eri vaiheissa, Pirjo Lindmania tulosten tietokonekäsittelystä, Aino Granströmiä avusta englannin kielessä, Leila Urvasta virkistyksestä monilla matkoilla ja Leena Tuomistoa mainiosta majoituksesta Kuopiossa. Lisäksi olen kiitollinen voimasta, jota olen saanut, ja mahdollisuudesta työn suorittamiseen.

Kirjallisuus

- Eronen, M. 1990. Itämeren kehitys. Suomen kartasto, vihko 123–126: *Geologia*, 15–18, Maanmittaushallitus ja Suomen Maantieteellinen Seura.
- Genimap Oy 2003. Suomen läänit, maakunnat ja kunnat 1.1.2003. Genimap Oy.
- Geographical Society of Finland and Oksanen, J. 1998. Data: C National Land Survey of Finland 192/Mar/98.
- GTK 1999. Suomen kallioperä 1:5000 000. Suomen maaperä 1:5000 000. Geologian tutkimuskeskus, Espoo.
- Hietanen, S. 2003. Soista leiväksi: Soiden käyttö asutus-toiminnassa 1945–1950. Juhlaseminaari professori Erkki Kivisen satavuotispäivän kunniaksi 11.4.2003. Suoseura. Esitelmän tiivistelmä: http://www.suoseura.fi/fin/tiiv_kivinen_hietanen.html.
- Jaakkola, A. 2003. Erkki Kivinen tutkijana ja yliopistomiehenä. Juhlaseminaari professori Erkki Kivisen satavuotispäivän kunniaksi 11.4.2003. Suoseura. Esitelmän tiivistelmä: http://www.suoseura.fi/fin/tiiv_kivinen_jaakkola.html
- Laitinen, E. 1995. Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. ISBN 951-9362-87-8. 420s.
- Lapin Maaseutuelinkeinokeskus 1995. MHL-Asutustoiminta Lapissa. Sodanjälkeinen Asutustoiminta 50 vuotta. 150s.
- Soini, S. 1983. Mineral elements in moraine and peat soils and in the long-day plant timothy (*Phleum pratense* L.) in Finland. Reprint from: Proceedings of 2nd International Symposium "Peat in Agriculture and Horticulture", Bet Dagan, Israel, 1983.
- Soini, S. 1985. Saraturpeen ja timotein kivennäisainepitoisuudet Suomessa. Mineral element contents of carex peat soils and timothy grass (*Phleum pratense*) in Finland. *Suo* 36: 9–17.
- Valmari, A. 1989. Suot sodanjälkeisessä asutustoiminnassa. Peatlands in the postwar colonization. *Suo* 40: 103–109.

Summary:**Preliminary studies of the old peat data gathered by the Settlement Department of Ministry of Agriculture in Finland (ASO) in years 1945–1963**

An old peatland inventory data collected by ASO is presented and the used investigation methods as well as some preliminary results are reviewed. Furthermore, the usability of the data for further research is discussed. In Finland, after the World War II in 1945, it was necessary to find new arable soil for the farmers, who had lost their estates in the peace treaty with Soviet Union, and also for others, who had been fighting in or were otherwise suffering from the war. Most of them were settled on the countryside in Finland. Because of the lack of sufficient farming land, it was necessary to find out new land suitable for farming. The easiest way was to study virgin peat soils for cultivation and some arable mineral soils for the new building sites. The University of Helsinki started the investigation in 1945. The field works continued up to the year 1963 and the detailed reports of 225 workers and 475 field work periods were recorded. The total investigated land area was about 1.5 M ha, about which ca 40% was peatlands covering 24 municipalities in Northern Finland.

The inventory was carried out by delimiting the area to the forest compartments where detailed information on the stand and the soil of each mire compartment were measured. These information were e.g., the detailed location of each compartment, the type of the forest and mire site, basic stand characteristics, soil type, peat thickness, the rate of the peat decomposition, the stoniness of the soil and the arability class of the soil (10 classes). Furthermore, the vegetation analysis were carried out on each site. Particularly, the occurrence of the fertile peatlands e.g. eutrophic fens were investigated. All information has been carefully recorded.

Most of the inventoried areas have, however, not been used for farming purposes after investigation later. Thus, the material might provide possibilities e.g., for studying the long-term ecological changes in the mire ecosystems. In the socio-economical point of view, the material may also enable clarifying the factors having influenced on the post-war prosperity of the settlements in the Finnish countryside.

Sylvi Soini, ASO:n suotutkija 1945, 1947 ja 1949–54, Opintie 3 as 9, 31600 Jokioinen